

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 10

*Матеріали ІХ Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Становлення та розвиток української державності:
актуальні проблеми державного та регіонального управління
на сучасному етапі розвитку суспільства”,
м. Київ, МАУП, 14 листопада 2013 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 1 від 29.01.14)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук, проф.;
А. А. Ізнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
Ф. М. Медвідь, канд. філос. наук, проф.
О. В. Куроченко, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соціальних наук, проф.;
В. В. Утвенко, канд. іст. наук, доц.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук, проф;
М. В. Чечетов, д-р наук держ. упр., проф.;
Н. П. Ярош, д-р наук держ. упр.

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 10: Матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. “Становлення та розвиток української державності: актуальні проблеми державного та регіонального управління на сучасному етапі розвитку суспільства”, м. Київ, 14 листоп. 2013 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голова) [та ін.]. — 2014. — 414 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

громадянського суспільства в Україні	232	Ігнатенко А. В. Поняття управління фінансами банку в сучасних економічних дослідженнях: проблеми визначення та аналізу	277
Жабюк І. Я. Шляхи вдосконалення механізму управління та регулювання системи економічного захисту операцій торговельного підприємства в Україні	237	Карпова К. В. Стратегічне планування у сфері економічної безпеки вищого навчального закладу приватної форми власності	283
Левченко М. О., Левченко В. М. Рекомендації щодо управління та вдосконалення нормативно- правової бази забезпечення єдиної системи підготовки молоді в Україні до військової служби на контрактній основі	242	Колесник В. М. Напрями формування природно- ресурсного потенціалу країни	288
Левченко М. О. Стан та перспективи розвитку сфери туризму в Україні: управлінський аспект	247	Колодізева С. О. Науково-методичні підходи до визначення поняття організаційного забезпечення управління банківськими послугами	291
Доносо Варгас Дієго Хосе, Доносо Варгас Сантьяго Феліпе, Доносо Варгас Хавієр Національна безпека в умовах модернізації політичної системи України	255	Коноплястий Є. В. Тенденції формування стратегії управління екологічною системою (на прикладі м. Києва)	297
Бабіч Г. В. Підходи до впровадження світового досвіду боротьби з контрабандою в Україні на державному і місцевому рівнях	260	Курчина Т. О. Маніпулятивні технології на виборах в Україні в умовах модернізації політичної системи	303
Бодров А. В. Роль неурядових організацій в процесі становлення громадянського суспільства	262	Лісовська Ю. П. Адміністративно-правові засади управління інформаційною сферою	307
Гула С. Є., Гула О. А. Повноваження Міністерства економічного розвитку і торгівлі України у сфері державних закупівель	266	Малгожата М. Г., Гурина Т. І., Кокоріна А. І. Вчення Руссо про державу в умовах модернізації політичної системи України	310
Журавльов А. В. Державна охорона органів державної влади та посадових осіб як напрям правоохоронної діяльності	269	Медвідь А. М., Мельниченко Я. Б., Пришва О. М. Філософсько-правові ідеї часів Київської Русі і сучасна українська державна	316
Исмаилова Хураман Эльдар кызы Государственная политика в сфере формирования и развития толерантного общества	273	Медвідь А. М., Столітній М. М., Беселія А. Б. Співвідношення права і закону в сучасному державному будівництві	325
		Мишляєв Т. Ю. Вплив соціополітичних поділів на політичний розвиток суспільства	329

ПОНЯТТЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ БАНКУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА АНАЛІЗУ

Становлення і розвиток української державності, вип. 10, с. 277–282

Проблематика управління фінансами банків усталено розглядається вітчизняними і зарубіжними економістами та фінансистами як один з пріоритетних напрямів дослідження економічної науки. Більше того, теоретична значущість подібних досліджень зумовлюється тим, що саме від ефективності управління фінансами банків залежить як стабільність, так і загальна успішність (або неуспішність) їх функціонування.

Однак, крім загальної теоретичної і практичної значущості, зазначена проблематика має усі ознаки актуальності. Серед них відзначимо найважливіші. По-перше, не можна сперечатися з тим, що саме фінансові відносини банківської установи створюють підґрунтя для управління фінансовими об'єктами, до яких належать фінансові активи та зобов'язання, а результатом управління фінансами є формування необхідних для збереження стійкості та розвитку банків резервів і фондів. Таким чином, будь-які спроби вдосконалення банківської сфери та банківських відносин з необхідністю пов'язані з розробкою максимально ефективних та сучасних моделей і стратегій управління фінансами банків. По-друге,

специфіка фінансової діяльності банку, в результаті якої формують та розподіляють фінансові ресурси, а також визначають фінансовий результат, потребує в сучасних умовах глобалізації нового наукового підходу до організації процесів управління фінансами банків, що, фактично, визначає необхідність розроблення методологічних підходів та методичних розробок щодо організації системи управління фінансами банку, які повинні не лише забезпечувати, а й надійно гарантувати стабільне функціонування сучасного банку. По-третє, вплив процесів економічної інтеграції та глобалізації на розвиток банківської системи та системи банківських фінансів, що проявляється у постійному зростанні фінансового ринку та випереджаючій динаміці розвитку фінансового сектору порівняно з іншими секторами економіки, потребує відповідного теоретичного підґрунтя, оскільки ускладнюються та розширюються фінансові відносини, в яких банки з кожним роком відіграють дедалі значущішу роль. Справді, нині змінилася роль фінансових відносин у діяльності економічних агентів, позиції фінансових посередників посилилися не тільки у національних еко-

номіках, а й у світовій. Усе це істотно актуалізує потребу об'єктивного аналізу системи управління фінансами банків, яка, за умови її ефективності, може стати потужним фактором стабілізації функціонування будь-якого сучасного банку.

Як відомо, методи управління фінансами банку, їх організаційні форми, з урахуванням впливу наукових досліджень у теорії управління, постійно змінюються, вдосконалюються. Завдання сучасних досліджень полягають у тому, щоб на основі наукової методології не тільки поліпшити традиційні методи і форми управління фінансовою діяльністю банку, а й знаходити нові, що забезпечуватимуть його стійкий фінансовий стан, ліквідність і платоспроможність [1, 8]. Питання розроблення та впровадження різних методів управління фінансами банку розглянуті на теоретичному й методичному рівнях у працях таких зарубіжних та вітчизняних учених-економістів, як О. Кириченко, О. Криклій, І. Лютий, О. Любунь, Ю. Масленчиков, В. Міщенко, Л. Примостка, П. Роуз, І. Сало, Дж. Сінкі, А. Тавасієв, О. Хаб'юк та ін. Аналіз та узагальнення опублікованих наукових праць дали змогу дійти до такого висновку: питання методичних підходів у проблемі вдосконалення процесів управління фінансами банку недостатньо розроблені як у науковому, так і в організаційно-практичному плані. Наприклад, Л. Примостка у своїх дослідженнях відзначає, що єдиної думки щодо визначення терміна “менеджмент” в економічній літературі немає. Під менеджментом розуміють як систему управління фінансовими та організаційними сферами

діяльності, так і управлінський персонал, який здійснює управління, тобто керівний склад організації [2, 5].

Немає єдиних підходів до змісту та кількості принципів організації управління фінансами банку: Ю. Масленчиков пропонує десять специфічних принципів [3, 104–105], І. Сало та О. Криклій — шість [4, 10]. Питання про склад функцій управління фінансами банку теж залишається предметом наукових дискусій: більшість учених вирізняє низку таких взаємопов'язаних функцій управління фінансами банку, як фінансове планування, фінансовий аналіз, регулювання, фінансовий контроль. Інші доповнюють зазначені функції ще функцією мотивації. Дискусійним залишається визнання у складі функцій управління функції “фінансовий аналіз”. Зазначимо, що дефініції “управління” і “менеджмент” є синонімами, але насправді їх зміст дуже відмінний — із урахуванням як мікро-, так і макроекономічного підходів [5, 24]. Термін “фінансовий менеджмент”, який учені й практики почали використовувати у 1990-х роках, має американське походження, але досі немає єдиних підходів до визначення поняття терміна “фінансовий менеджмент” та обґрунтування його відмінностей від поняття “управління фінансами” [6, 339]. Критичний аналіз орієнтованих на цю проблему джерел дає змогу дійти висновку, що наявні фундаментальні наукові підходи до пояснення поняття “фінансового менеджменту” не відзначаються точністю, не є закінченими. Зазначене, на наш погляд, — причина відсутності єдиного підходу до його тлумачення.

У “Фінансово-кредитному енциклопедичному словнику” знаходимо такі визначення поняття “фінансовий менеджмент” — (англ. *financial management*): “1) процес управління грошовим обігом, формування і використання фінансових ресурсів підприємств, організацій; 2) наука про управління фінансами, побудову фінансових відносин для досягнення підприємствами, організаціями своїх цілей. Фінансовий менеджмент є частиною менеджменту; це синтетична сфера діяльності, що охоплює різні напрями управління працею” [7, 1041]. У цьому ж словнику наведено тлумачення сутності управління фінансами: “Усвідомлений вплив органів управління на фінансові процеси, фінансову діяльність, яка здійснюється з метою досягнення та підтримки збалансованості фінансової стійкості та отримання доходів, прибутку та фінансове забезпечення економічних та соціальних завдань”. На нашу думку, основними відмінностями запропонованих тлумачень дефініцій “управління фінансами” та “фінансовий менеджмент” є, по-перше, розкриття поняття “фінансовий менеджмент” як форми управління фінансовими взаємовідносинами на мікрорівні, а термін “управління фінансами” розглянуто як управління на макрорівні зі специфічною метою фінансового забезпечення не тільки економічного, а й соціального розвитку. Тобто на рівні управління фінансами держави метою є фінансування розвитку соціальної сфери, а на рівні комерційної організації (банку) — самофінансування власного розвитку; по-друге, “управління фінансами” — ширше поняття, його

обов’язковою складовою має бути науково-теоретичне обґрунтування особливостей предмета управління (фінанси держави, фінанси суб’єктів господарювання, фінанси банків тощо). В “Енциклопедії банківської справи України” поняття “фінансовий менеджмент банку” визначено як систему “...принципів, форм методів і засобів організації грошових відносин, управління фінансовими ресурсами з метою забезпечення високої ефективності та фінансової стабільності в діяльності банку з урахуванням коливань кон’юнктури на фінансових ринках. Фінансовий менеджмент є головною складовою банківського менеджменту. Він може розглядатися, з одного боку, як напрям діяльності і управлінська структура (практична сторона), а з іншого — як напрям науки управління (теоретична сторона)” [8, 536].

На особливостях навантаження терміна “фінансовий менеджмент у банку” акцентували автори підручника “Банківський менеджмент”: поняття “фінансовий менеджмент у комерційному банку” є значно ширшим, ніж фінансовий менеджмент на підприємстві, оскільки “...з одного боку, управління фінансами банку є, по суті, управлінням його операціями, а з іншого, — управлінням фінансами банку, тобто частиною цілісного процесу, в якому можна виділити управління ліквідністю банку, управління фінансовими ризиками банку, управління прибутковістю банку та ефективністю проведення окремих видів банківських операцій” [9, 592]. Запропоноване обґрунтування особливостей поняття “фінансовий менеджмент у банку”, на нашу думку,

підтверджує відмінності у завантаженості понять “управління фінансами банку” та “фінансовий менеджмент банку”. Перша частина тлумачення визначає необхідність розроблення завдань менеджерам, які організовують окремі банківські операції та бізнес-процеси, друга частина — підкреслює необхідність організації наукового управління результатами виконання операцій, для чого, на наш погляд, необхідно використовувати теорію фінансів, закономірності функціонування фінансового ринку та теоретико-методологічні підходи щодо управління фінансами банку. Тобто, якщо досліджувати проблеми управління фінансовими взаємовідносинами через теоретичні основи категорії “фінанси банку”, враховуючи особливості його взаємовідносин із іншими складовими фінансової системи та суб’єктами фінансового ринку, то, на наш погляд, необхідно використовувати термін “управління фінансами банку”. Якщо ж досліджувати процеси управління банками та процедуру прийняття управлінських фінансових рішень поза теорією фінансів банку, а лише з точки зору використання функцій суб’єктів управління, то доречно використовувати поняття “фінансовий менеджмент банку”.

Об’єктами управління фінансами банку є відносини, які виникають у процедурі організації бізнес-процесів та операцій, що формують і розподіляють фінансові ресурси, регулюють банківські ризики, визначають фінансові результати, тобто управління фінансами охоплює всю сукупність форм і методів організації фінансових відносин у банківській установі.

Суб’єкти управління фінансами банку — це його власники, менеджери банку різних рівнів і наглядові органи. Перші формують банківську політику (в її числі — фінансову) і затверджують фінансову стратегію банку. Другі — розробляють стратегію та впроваджують оперативні управлінські рішення, що схвалили власники. Стосовно наглядових органів, то саме вони визначають норми, нормативи та процедури, які є основою розроблення, впровадження, регулювання і коригування фінансових рішень банку. Будь-яке управління розкривається у ході здійснення конкретних функцій. Однак, питання про склад функцій, що формують будь-яку систему управління, у тому числі управління фінансовими відносинами, залишається відкритим і є предметом наукових дискусій. При цьому фактором посилення неоднозначності визначення складу функцій управління фінансами банку є специфіка його функціонування і взаємодії із зовнішнім середовищем. До того ж, важливість тих або інших функцій управління визначається як сукупністю завдань, що підлягають вирішенню, так і тією економічною ситуацією, в якій вирішують окреслені завдання.

Систематизація значної кількості тлумачень дефініції “функції управління” підводить до такого висновку: функції управління фінансами банку — це конкретні види цілеспрямованої діяльності, що впливають на процеси прийняття фінансових рішень банківськими менеджерами різного рівня. Функції управління фінансами виконуються та реалізуються під час взаємодії суб’єктів і об’єктів

управління. Зазначимо, що залежно від завдань дослідження сучасні вчені-економісти вирізняють загальні та конкретні функції, пов'язуючи загальні функції з діяльністю суб'єктів управління, конкретні функції — з функціонуванням об'єкта управління, тобто окремих його підсистем та елементів. Сутність конкретних (специфічних) функцій управління об'єктами фінансів банку визначили О. Кириченко та В. Міщенко як організаційну структуру фінансового менеджменту, що має враховувати особливості об'єкта управління: необхідність управління ліквідністю, ризиками і прибутковістю. Л. Примостка визначає ці функції у такій послідовності: управління активами і пасивами, управління власним капіталом, управління банківськими ризиками, управління прибутковістю, управління ліквідністю та резервами, управління банківськими портфелями — кредитним, цінних паперів, реальних інвестицій, управління процесом планування і формування бюджетів.

На нашу думку, відокремлювати функції об'єкта від суб'єкта неправомірно. Об'єкт управління, по суті, не може мати окремих функцій, оскільки є системою, якою управляють за допомогою реалізації функцій суб'єктів управління. Тому замість конкретних функцій управління об'єктами фінансів банку необхідно вирізнити окремі напрями дій функцій суб'єктів на об'єкт управління, які слід розглядати як результат розподілу управлінської праці. Основними з них, на наш погляд, є: забезпечення банку оптимальною структурою фінансових ресурсів; управління процесами

формування капіталу; організація управлінського обліку та бюджетування; організація фінансової роботи в цілому, в тому числі конкретні заходи для поліпшення якості активів, мінімізації ризику, збереження ліквідності та платоспроможності банку. Із урахуванням того, що в умовах глобалізації кількість суперечливих чинників зовнішнього середовища, які впливають на діяльність банківських установ, збільшується, принципи управління фінансами, які запропонували вітчизняні вчені, необхідно доповнити. По-перше, в сучасних умовах важливого значення набуває принцип організації оптимальної взаємодії суб'єктів управління фінансами банку з об'єктами. Це пов'язане з тим, що якщо раніше в основі організації процесів управління фінансами була орієнтація на взаємини всередині колективу банку (об'єкти управління), то нині необхідно враховувати зовнішню сферу (інтереси клієнтів банку, його власників, іноземних інвесторів, держави тощо), що впливає на суб'єкти управління. По-друге, активізація впливу фінансової інтеграції на процеси управління фінансами банку призведе до необхідності використання принципу адаптації управлінських фінансових рішень до постійних змін на міжнародному фінансовому ринку та в міжнародній економіці у цілому.

Таким чином, узагальнюючи результати проведеного дослідження, можемо сформулювати такі висновки. По-перше, функції управління фінансами банку слід розглядати як комплекс взаємопов'язаних організаційних дій суб'єктів управління, що скеровані на конкретний напрям

фінансової діяльності об'єкта управління та сукупно забезпечують досягнення цілей, які визначив банк у конкретному часі свого функціонування. По-друге, управління фінансами банку постає як складова процесу управління банком, яку слід розглядати як систему функцій, принципів, методів, форм та інструментів, що формують фінансову політику та впроваджують з метою підвищення ефективності, конкурентоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості банку на внутрішньому та зовнішньому фінансових ринках. Для досягнення зазначеної мети банки виконують три основні завдання: формують необхідні обсяги фінансових ресурсів, використання яких сприятиме розширенню його розвитку; використовують фінансові ресурси з метою забезпечення ефективності розвитку всіх бізнес-процесів у банку та досягнення необхідної якості активів; забезпечують оптимальний рівень ліквідності та платоспроможності банку за умови достатнього рівня рентабельності. По-третє, важливим напрямом управління фінансами в сучасних банках є розв'язання проблем взаємодіювання (взаємовідносини банків з домогосподарствами). Від матеріального стану населення значною мірою залежать фінансові показники діяльності банків, оскільки саме вони визначають обсяги приватних вкладів та позичок, які, у свою чергу, визначають можливості розвитку банківської кредитно-інвестиційної діяльності. Необхідність розв'язання сучасної проблеми щодо відновлення довіри населення до банківської системи потребує створення методо-

логії формування системи взаємодовіри, основою якої буде комплексне врахування соціально-економічних факторів й ефектів синергетичної взаємодії. Зазначене потребує розроблення стратегічних банківських соціальних ініціатив, що сприятимуть розв'язанню проблем взаємодіювання банків і населення.

Література

1. *Поморина М. А.* О некоторых подходах к управлению банковской ликвидностью / М. А. Поморина // Банковское дело. — 2001. — № 9. — С. 5–11.
2. *Примостка Л. О.* Фінансовий менеджмент у банку: Підруч. / Л. О. Примостка. — К.: КНЕУ, 2004. — 468 с.
3. *Масленченков Ю. С.* Финансовый менеджмент банка: Учеб. пособие / Ю. С. Масленченков. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 399 с.
4. *Сало І. В.* Фінансовий менеджмент банку: Навч. посіб. / І. В. Сало, О. А. Криклій. — Суми: ВТД “Університетська книга”, 2007. — 314 с.
5. *Федулова Л. І.* Актуальні проблеми менеджменту в Україні: Монографія / Л. І. Федулова. — К.: Фенікс, 2005. — 320 с.
6. *Financial Soundness Indicators: Analytical Aspects and Country Practices.* Order Information. Occasional Paper 212. — IMF. — April 8, 2002. — 436 p.
7. *Финансово-кредитный* энциклопедический словарь / Под общ. ред. А. Г. Грязновой. — М.: Финансы и статистика, 2002. — 1168 с.
8. *Енциклопедія банківської справи України* / В. С. Стельмах та ін. — К.: Молодь, Ін Юре, 2001. — 680 с.
9. *Банківський менеджмент:* Навч. посіб. / За ред. О. А. Кириченка, В. І. Міщенко. — К.: Знання, 2005. — 831 с.